

استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی در تعامل مردم و حکومت با رویکرد فازی

ناصر شعبانی^۱

امین پاشایی هولاسو^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۷/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۹/۲۵

چکیده:

مقاله حاضر باهدف شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی از طریق تعامل مردم و حکومت به رشته تحریر درآمده است و تلاش می‌کند عوامل مؤثر بر تحقق امنیت مردم‌پایه را از دیدگاه امام علی (علیه‌السلام) شناسایی و اولویت‌بندی نماید. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی از نظر روش توصیفی-تحلیلی، پیمایشی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش، صاحب‌نظران دانشگاهی و خبرگان آشنا به علوم معارف اسلامی، مدیریت منابع انسانی، مباحث امنیتی و کارشناسان حوزوی و مدیران سطوح میانی و عالی هستند که به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و تعداد آنان ۱۳۲ نفر هست. برای جمع‌آوری اطلاعات از دو پرسشنامه محقق ساخته متشکل از ۳۵ سؤال استفاده شد که برای سنجش روایی از روایی محتوا، روایی سازه، روایی وابسته به معیار و سنجش اعتبار محتوا با استفاده از آزمون لاوشه و برای اندازه‌گیری پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برابر ۰/۹۵ هست. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آنجائی که تمامی متغیرها نرمال بودند از آزمون‌های اسپیرمن، KMO و بارتلت با استفاده از نرم‌افزار SPSS و برای اثبات مدل تحقیق از تحلیل عاملی با استفاده از نرم‌افزار Lisrel بهره گرفته شد. همچنین برای اولویت‌بندی عوامل از روش شباهت به گزینه ایدئال فازی (FTOPSIS) استفاده گردید. بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان بیان نمود برای اینکه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بتواند ساخت درونی خود را از طریق تعامل مردم و حکومت استحکام بخشد باید حکومت و مردم همواره با همدیگر در تعامل و ارتباط دوطرفه برد-برد باشند که بر اساس یافته‌های پژوهش از ۳۵ عامل اولویت‌بندی شده، پنج اولویت نخست عبارت‌اند از: وفاداری مردم به‌نظام؛ عمل به کتاب خدا و سیره رسول‌الله (صلی‌الله علیه و آله و سلم)؛ اسلامی بودن حکومت؛ حرکت بر محور ولایت و تأمین امنیت برای مردم.

کلیدواژه‌ها: استحکام ساخت درونی؛ امنیت؛ امنیت داخلی؛ تعامل مردم و حکومت، رویکرد فازی

^۱ استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام) management0000@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری رشته مدیریت صنعتی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

pashaeiamin@yahoo.com

(نویسنده مسئول)

مقدمه:

بحمدالله جمهوری اسلامی به پایه‌های راسخ مستحکم است و مهم‌ترین پایه این جمهوری و راسخ‌ترین عمود این خیمه، شما مردم هستید. هر دولتی استحکام و اراده و آگاهی و آمادگی شمارا داشته باشد، آسیب‌ناپذیر است. البته این عامل هم آسان به دست نمی‌آید تا نظام بر اساس عقیده‌ای مستحکم و ایمانی صادقانه بنا نشده باشد، مردم این‌گونه دل‌هایشان را به‌نظام نمی‌دهند. جلب دل‌های شما مردم، از عهده انسان خارج است. ((حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (۱۳۶۸/۰۴/۱۹))

اندیشمندان سیاسی و نظریه‌پردازان حوزه مطالعات راهبردی، فلسفه حکومت و هدف از استقرار دولت را تأمین امنیت و رفاه برای مردم و حوزه سرزمینی خود می‌دانند. آن‌ها با بهره‌گیری از علوم انسانی (سیاست، اقتصاد، جغرافیا، تاریخ و ...) در تلاش هستند تا دو وظیفه اصلی دولت (امنیت و رفاه) را در کوتاه‌ترین زمان با کمترین هزینه و مطلوب‌ترین شکل به انجام رسانند (شعبانی، ۱۳۹۲: ۱۲۳).

با توجه به فراگیر بودن دین مبین اسلام در همه عرصه‌های فردی و اجتماعی و تبیین اصول ارزشی حاکم بر اسلام بر مبنای نظام امامت و ولایت، ضرورت اجرای اسلام به‌منظور بهره‌مندی از آثار و فواید آن در دستیابی به قسط و عدل، خلافت الهی و امنیت و آرامش مقدمه‌ای بر هدایت، کمال و سعادت فرد و جامعه به شمار می‌آید. چنان‌که سعادت فردی در دستیابی به مقام خلیفه‌اللهی و انسان کامل بودن و سعادت اجتماعی در مهیاسازی مدینه فاضله و تمدن راستینی است که پرورش‌دهنده انسان‌های جویای خلیفه‌اللهی است. البته حضور و اتحاد مردم بر محور حق و نظام اسلامی، برخورداری حداکثری آنان از اخلاق و معارف دینی و اهتمام به نصرت دین الهی تعیین‌کننده میزان استواری حکومت در نیل به اهداف است.

در این شرایط، مطالعه‌ای که به‌صورت جامع به تبیین وظایف مردم و حکومت نسبت به همدیگر بپردازد، می‌تواند با عمق بخشیدن به درک اهمیت تعامل، زمینه‌های تحقق امنیت داخلی مردم‌پایه را ارتقاء دهد. در بررسی منابع داخلی و خارجی قابل دسترس، چنین مطالعه‌ای مشاهده نشد، فقط خان‌محمدی (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «امنیت پایدار در نظام سیاسی اسلام از منظر نهج‌البلاغه» از طریق روش توصیفی - تحلیلی، موضوع راهبرد امنیت در نظام سیاسی اسلام را از منظر نهج‌البلاغه در حوزه‌های امنیت برای چه کسی، در برابر چه کسی و چه چیزی، امنیت از چه طریق و چه ابزاری، امنیت در چه بستری و امنیت در چه سطحی موردبررسی قرار داده است و درنهایت

استحکام ساخت درونی نظام ج.ا.ا در تعامل مردم و حکومت با رویکرد فازی ♦ ۱۵

راهبردهای ظرفیت‌سازی برای مقابله با تهدیدهای سخت؛ ظرفیت‌سازی برای مقابله با تهدیدهای نیمه‌سخت؛ ظرفیت‌سازی برای مقابله با تهدیدهای جنگ نرم؛ ظرفیت‌سازی برای عمق‌بخشی داخلی و ظرفیت‌سازی برای عمق‌بخشی خارجی به‌عنوان راهبردهای مبتنی بر داده‌های استخراج‌شده از مطالعه نهج‌البلاغه ارائه داده است (خان‌محمدی، ۱۳۹۱).

بنابراین با توجه به فقدان پیشینه خاص در موضوع مورد مطالعه و اهمیت شناخت وظایف متقابل حکومت و مردم نسبت به همدیگر و لزوم توجه سیاست‌مداران و کارگزاران نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به این وظایف به‌عنوان یک مسئله و دغدغه منجر به تدوین مقاله حاضر شده و این مقاله درصدد است تا وظایف مردم در قبال حکومت و وظایف حکومت در قبال مردم از دیدگاه امام علی (علیه‌السلام) به‌عنوان مدلی برای استقرار امنیت داخلی مردم‌پایه احصاء و اولویت آن‌ها را مشخص کند.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

نهج‌البلاغه امام علی (علیه‌السلام) در حوزه فلسفه سیاسی، پس از قرآن کریم و روش و اعمال سیاسی پیامبر اکرم (صلی‌الله) بنیادگذاری فلسفه سیاسی اسلام را بر عهده دارد. محور رهنمودها و راهبردهای سیاسی امام علی (علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه با تکیه بر ایمان به خدا و باهدف نجات انسان‌ها از انقیاد نفس و شیاطین عبارت است از "تقرب به خدا و هدایت جامعه به سمت ارزش‌های والای معنوی برای خداگونه شدن انسان"، اصلاح حکومت، قدرت و نوع حکومت اجتماع که در این میان، به مقوله حکومت با ساختار و شاکله متمایزی از سایر حکومت‌ها، توجه ویژه‌ای داشته است (نوایی و سید موسوی، ۱۳۹۰: ۱۷۲).

با توجه به رواج تئوری‌های دنیامدارانه و اباحی‌اندیشانه و غلبه نفسانیات بلوک‌های قدرت و حاکمیت عقل جزئی‌اندیش، امروزه در مقوله حکومت و حاکمیت نظام‌های سیاسی و حکومتی، گرایش عطف‌گونه به شهرت، موقعیت، برجستگی، سلطه‌گری و شهوت نمایان است و از این رو، نهادهای سیاسی و مراکز قدرت از معنویت، اخلاق، فضیلت و مفاهیم انسانی و ارزشی تهی گردیده‌اند. قدرت، به مثابه "هدف" و حاکمیت به مثابه "نهاد سلطه بر جوامع" تعریف شده، دیگر حکومت‌ها جایگاه و نقشی برای ارزش‌های انسانی مردمان تحت امر خود قرار نمی‌دهند و بدین روی فضیلت، صداقت، امانت‌داری و عدالت، شرط لازم حکومت بر جوامع انسانی شمرده

نمی‌شود و صدا البته که ریشه مشکلات بی‌شمار بشر امروز را باید در همین نگاه جست‌وجو کرد (نوابی و سیدموسوی، ۱۳۹۰: ۱۷۴)؛

از این رو، نهج‌البلاغه، به‌عنوان متنی عرفانی، الهی و حکمی، فلسفی، تاریخی، سیاسی، اخلاقی و ... نیاز بنیادی و راهگشا در جوامع دینی و اسلامی، به‌خصوص در جامعه‌ای است که مدعی ایجاد حکومتی بر مبنای راهبردها و تئوری‌های موجود در نهج‌البلاغه است؛ چراکه در این کتاب ربانی و الهی، امام علی (علیه‌السلام) در مصدر و مسند امور حکمی، عرفانی، معنوی و سیاسی فعال، وظایف مردم در قبال حکومت و وظایف حکومت در قبال مردم را تبیین نموده است که در جهت رفع نیاز امروز جوامع به‌منزله راهکار، تذکر، طرح‌ها و شیوه‌هایی در باب تعامل مردم و حکومت، تعریف و به کار گرفته شود. لذا با انجام این پژوهش و یافته‌های آن، مسئولین نظام جمهوری اسلامی ایران خواهند توانست ساخت درونی خود را از طریق تعامل مردم و حکومت استحکام بخشند و ضمن بررسی وضع موجود جمهوری اسلامی ایران نسبت به اتخاذ راهکارهای لازم برای کاهش نقاط ضعف، تقویت قوت‌ها و تبدیل فرصت‌ها به تهدیدات اقدام نمایند.

مبانی نظری تحقیق:

با تقسیم امنیت به دو رویکرد داخلی و خارجی، خیلی از سطوح امنیت (مانند امنیت فردی، امنیت اجتماعی، امنیت زیست‌محیطی، امنیت محلی و ...) در ذیل امنیت داخلی قرار می‌گیرند. امنیت اجتماعی یا اجتماعی شده و امنیت عمومی از فروع امنیت داخلی می‌باشند. امنیت سیاسی و قضایی نیز از توابع و زیرمجموعه‌های امنیت داخلی است (ره‌پیک، ۱۳۸۸: ۲).

امنیت داخلی در این رویکرد، دارای ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی است؛ بنابراین نمی‌توان مرز مشخصی میان انواع مختلف امنیت داخلی در حوزه سرزمینی قائل شد. همچنین امنیت داخلی با رویکرد مضیق، نگاهی دقیق‌تر و عمیق‌تر به موضوعات امنیتی، تهدیدات، ابزارها و سایر اجزاء و ارکان امنیت در سطح داخلی دارد و تا حد زیادی با امنیت عمومی و اجتماعی متفاوت است. به‌عنوان مثال اگر موضوع یا مرجع امنیت داخلی سازه سخت حاکمیت باشد، در این صورت مرجع امنیت داخلی، با مرجع امنیت اجتماعی کاملاً متفاوت است. در امنیت اجتماعی مرجع، گروه‌ها و هویت‌ها هستند. حفظ هویت اقوام، اقلیت‌ها، گروه‌های اجتماعی یک بحث است، حفظ سازه سخت حکومت و حاکمیت بحث دیگری است. در امنیت عمومی، موضوع اصلی یا مرجع امنیت، مردم است. این با گروه‌های اجتماعی فرق می‌کند. در بحث مردم دیگر

گروه‌ها را نداریم. جان و مال مردم باید حفظ شود این یک بحث است و سازه حکومت بحث دیگری است (همان: ۷). در این نگاه، مهم‌ترین تهدید امنیت داخلی، براندازی است؛ بنابراین وقتی موضوع و مرجع امنیت تغییر پیدا می‌کند، تهدید هم عنوان جدیدی پیدا می‌کند. در امنیت اجتماعی گروه‌ها، اقوام و صنف‌ها مورد تهدید قرار می‌گیرند، هویت یک قوم اگر در معرض تهدید قرار گیرد، امنیت اجتماعی در معرض خطر قرار می‌گیرد. در امنیت عمومی، صرف نظر از گروه‌ها، اقوام و ... جمع مردم مطرح‌اند. مرجع امنیت عمومی، مردم‌اند، نه تک‌تک افراد (همان: ۸).

چنانچه گفته شد امنیت داخلی و خارجی را بعضاً سطوحی از امنیت ملی نام می‌برند و امنیت داخلی را به امنیت دولت، امنیت عمومی، امنیت اجتماعی و امنیت فردی تفکیک می‌کنند که در بهترین حالت، امنیت عمومی سهم عمده‌ای از امنیت داخلی را به خود اختصاص داده و در بدترین حالت، امنیت دولت سهم عمده‌ای از امنیت داخلی را به خود اختصاص می‌دهد.

با تعریف فوق مشخص می‌شود که در نظام مبتنی بر اسلام، امنیت رژیم و سازمان حکومت، از آن جهت دارای اهمیت است که اهداف، ارزش‌ها، سعادت و امنیت مردم و مکتب اسلام را تأمین می‌کند. به تعبیر دیگر؛ امنیت حکومت از آن جهت که مقدمه‌ای بر امنیت و رشد و تعالی جامعه اسلامی است مورد توجه است؛ بنابراین، امنیت اجتماعی، عمومی و فردی در پیوند وثیقی با امنیت نظام و دولت قرار دارد و با نگاه اسلام به فلسفه و کارکرد حکومت، امنیت جامعه توأم با امنیت حاکمیت تحقق می‌یابد و بالعکس؛ بنابراین شیوه تأمین امنیت نیز در این رویکرد حائز اهمیت است و اساس آن عمدتاً مبتنی بر اقدامات ایجابی و دربرگیرنده مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و اقدامات در ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و ... است که توسط حکومت و با همکاری و مشارکت مردم عملیاتی می‌شود و اقدامات سلبی در حد ضرورت و در چارچوب قانون برای انتظام بخشی مورد توجه است. لذا با توجه به ماهیت، اهداف و کارکردهای حکومت در اسلام، شیوه‌های تأمین امنیت و عوامل تأثیرگذار بر آن نیز با دیگر حکومت‌ها متفاوت خواهد بود.

در جمهوری اسلامی و تعبیری که از مرجعیت نظام سیاسی می‌شود، امنیت هرگز به معنای رایج در ادبیات برخی اندیشمندان امنیتی و سیاسی نیست. آنچه از مفهوم امنیت داخلی مدنظر نظام جمهوری اسلامی ایران است، متفاوت از امنیت رژیم در معنای غربی و سکولاریسمی آن است. مطابق با آراء امام خمینی (رحمه‌الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در جمهوری اسلامی ایران، مرجعیت یافتن نظام در حوزه امنیت داخلی به معنی اولویت یافتن رژیم سیاسی یا حکومت

بر امنیت مردم و به‌ویژه در تقابل قرار گرفتن این دو حوزه نیست؛ زیرا امنیت حاکمان و رژیم سیاسی جمهوری اسلامی ایران که متکی بر پشتیبانی مردم است، تنها در سایه ثبات و استقرار امنیت در جامعه اسلامی ایران و دقیقاً در راستای خدمت به مردم محقق می‌شود. به تعبیر دیگر امنیت حاکمیت، درگرو امنیت جامعه اسلامی است، این معنی را به‌روشنی می‌توان در اندیشه امام خمینی (رحمه‌الله علیه) یافت، آنجا که امام خمینی (رحمه‌الله علیه) مرجع امنیت را رژیم، جامعه و دولت می‌داند که با یکدیگر رابطه‌ای تعاملی دارند؛ اما از نظر رتبه‌بندی، مرجع جامعه با اشمال بر دو مؤلفه «دین و مردم» بر دو مرجع دیگر یعنی دولت و رژیم ارجحیت یافته و با آن دو رابطه غایی - آلی برقرار می‌کند. در این منطق جامعه منسجم، دین‌باور، اصیل، با هویت و رضایتمند، ضامن امنیت خود، دولت و رژیم شناخته می‌شود و امنیت رژیم نیز درگرو پاسداری همه‌جانبه از تعالیم عالیه اسلام و تحقق رضایتمندی مردم است (کریمی‌مله، ۱۳۸۴: ۷۸۴-۷۶۵).

برخی صاحب‌نظران بر نقش اساسی رضایتمندی به‌عنوان پایه اصلی امنیت داخلی، تأکید می‌کنند و کاهش فاصله میان خواسته‌ها و مطالبات مردم با داشته‌های نظام را شاخص اصلی تأمین امنیت می‌دانند. مطابق این رهیافت، مفهوم امنیت، از یکسو مبتنی بر انتظارات است. انتظارات در یک رابطه شناختی با آینده درک می‌شود و امنیت انتظارات، شرط لازم ثبات سامانه است. از سوی دیگر، مفهوم امنیت مبتنی بر رضایت است (عبداله‌خانی، ۱۳۸۲: ۲۶). بر این اساس، تلقی هر بازیگر از امنیت، حاصل تلاقی "پیش‌داشته‌ها یا اولویت‌های" آن با چارچوب موجود جامعه هست که مبنای ارزیابی و روندها و پویای اجتماعی واقع می‌شود. شکاف داشته‌ها/خواسته‌ها (همان: ۱۳۸۵) به‌منزله مهم‌ترین عامل نارضایتی و افزایش‌دهنده ناامنی و در نتیجه نوعی تهدید امنیتی است که مقتضی رویکرد آسیب‌شناسانه است. در رویکرد آسیب‌شناسانه که نگاهی معطوف به "درون" (امنیت داخلی) دارد، امنیت و ناامنی بر اساس زمینه‌ها، بسترها و موقعیت‌هایی تحلیل می‌شود که نقاط ضعف و آسیب‌پذیر کشورند (سلیمانی، ۱۳۸۹: ۹۳-۹۲).

امام خامنه‌ای در راستای دیدگاه‌های امام درباره امنیت، ضمن مفروض دانستن ارتباط حفظ نظام با امنیت مردم بر عدالت اجتماعی و مبارزه با فساد به‌عنوان عوامل ایجاد امنیت اجتماعی تأکید کرده و فرموده‌اند:

«عدالت که نباشد، امنیت هم در خدمت طبقه مرفه و برخوردار و سوءاستفاده‌چی است. اگر عدالت باشد امنیت اقتصادی بیشتر است. دزدها و چپاولگرها هستند که از بی‌عدالتی سود می‌برند» (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۱۳۷۶/۰۴/۲۵).

ایشان در جای دیگری می‌فرمایند:

«در مسائل داخلی هم تأمین عدالت اجتماعی و امنیت عمومی و رعایت طبقات ضعیف و محروم یک رکن اصلی است. اگر امنیت نباشد، عدالت اجتماعی هم نخواهد بود» (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۱۳۶۸/۰۵/۱۲).

«همین مسئله فسادهای مالی و اخلاقی، ارث و تزویر و امثال این‌ها، چیزهایی است که به‌خصوص از مردم سلب امنیت می‌کند» (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۱۳۶۸/۰۵/۱۲).

بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که مرتبط داشتن مقوله امنیت با سایر کار ویژه‌های حکومت و دولت که در دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نسبت به امنیت مطرح شده، دیدگاه جدیدی را در ارتباط با موضوع امنیت مطرح می‌سازد که نباید از آن غفلت کرد. از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) امنیت باید همه‌جانبه باشد و تمام ابعاد امنیت ملی، اجتماعی، اقتصادی و سرمایه‌گذاری، نظامی و انتظامی، فرهنگی، فکری و عقیدتی، امنیت مدنی و شهروندی، قضایی، امنیت اخلاقی، حیثیتی و آبرویی را شامل شود و هیچ کدام از حیطه‌های زندگی بشر نباید دچار ناامنی باشد؛ بنابراین، معظم له تأکید مضاعفی بر محیط‌های مختلف اجتماعی و فردی و حفظ امنیت آن‌ها دارد و در بیانات متعدد به امنیت محیط کار، خانه، مدرسه، دانشگاه، شهر، روستا، خیابان، جاده و ... اشاره می‌کند. قطعاً اگر تمام این حیطه‌ها امنیت داشته باشند و تمام آحاد جامعه احساس آرامش و سلامت و صلح کنند، می‌توان ادعا کرد که امنیت پایدار برقرار شده است که از نظر امام خامنه‌ای عزیز، اسلام پیام‌آور چنین امنیتی است.

مدل مفهومی تحقیق:

با توجه به ادبیات تحقیق، مرور مطالعات پیشین و با بررسی‌های صورت گرفته در آراء، نظرات و اندیشه‌های امام علی (علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه، تحف‌العقول و عیون اخبار، ۲ معیار و ۳۵ زیرمعیار در قالب یک چارچوب مفهومی برای بررسی وظایف متقابل مردم و حکومت نسبت به هم در بیان امام علی (علیه‌السلام) به‌صورت ذیل بیان شدند (جدول شماره ۱):

«جدول شماره ۱: مدل مفهومی تحقیق»

مؤلفه	ردیف	عامل	منبع
وظایف مردم در قبال حکومت	۱	انتقاد سازنده از مسئولان	نهج البلاغه خطبه ۲۱۶
	۲	اطاعت‌پذیری از نظام	نهج البلاغه خطبه‌های ۳۴، ۳۹، ۹۷ و ۱۶۹
	۳	امربه‌معروف و نهی از منکر	نهج البلاغه خطبه ۳ و کلمات قصار ۲۵۲
	۴	مشارکت همگانی و سیاسی	نهج البلاغه خطبه‌های ۲۵ و ۳۴
	۵	نهادینه شدن ارزش‌ها و عمل به آن	نهج البلاغه خطبه ۵۶
	۶	عمل به کتاب خدا و سیره رسول‌الله (ص)	عیون اخبار ج ۳۰۷:۲۷۳
	۷	ثبات مردم در رویه‌ها و رویدادها	نهج البلاغه خطبه ۵۶
	۸	وفاداری مردم به‌نظام	نهج البلاغه خطبه ۳۴
	۹	اسلامی بودن حکومت	نهج البلاغه خطبه ۱۰۵، ۱۰۶ و ۱۴۶
وظایف حکومت در قبال مردم	۱۰	حرکت بر محور ولایت	نهج البلاغه خطبه ۱۵۲
	۱۱	حفظ کرامت، حقوق و آزادی‌های انسان	نهج البلاغه خطبه ۲۱۶
	۱۲	اتکا به آرای عمومی (بیعت)	نهج البلاغه خطبه ۳
	۱۳	استقلال و آزادی	نهج البلاغه نامه ۳۱
	۱۴	وحدت و همبستگی	نهج البلاغه خطبه ۳۹ و نامه‌های ۷۴ و ۷۸
	۱۵	عدالت همه‌جانبه و فراگیر	نهج البلاغه نامه ۵۳، خطبه‌های ۱۵۰۳ و ۲۲۴ و حکمت‌های ۴۳۷ و ۴۷۶
	۱۶	مبارزه با ظلم و ستم و حمایت از مظلومان و مستضعفان	نهج البلاغه خطبه ۱۳۱ و نامه ۵۳
	۱۷	حفظ بنیان خانواده	نهج البلاغه حکمت‌های ۱۴۱ و ۳۵۲
	۱۸	تأمین امنیت برای مردم	نهج البلاغه خطبه ۴۰
	۱۹	آبادانی و مبارزه با فقر	نهج البلاغه خطبه ۱۵، نامه ۵۳ و کلمات قصار ۱۶۳ و ۳۱۹
	۲۰	شکوفایی و رشد علمی جامعه	نهج البلاغه خطبه ۳۴
	۲۱	تربیت و هدایت جامعه به‌سوی کمال و سعادت	نهج البلاغه خطبه‌های ۸۷ و ۱۰۵ و نامه ۳۴
	۲۲	اجرای احکام و حدود الهی	نهج البلاغه خطبه‌های ۱۰۴ و ۱۳۱
	۲۳	گشاده‌رویی و نزدیکی با مردم	نهج البلاغه نامه‌های ۲۷، ۵۰ و ۷۶
	۲۴	مهرورزی، مهربانی و مدارا با مردم	نهج البلاغه نامه‌های ۲۷ و ۳۷
	۲۵	دیدار حضوری مسئولان و مردم (در دسترس مردم بودن)	نهج البلاغه نامه‌های ۵۳ و ۶۷

۲۶	مشورت با مردم در اتخاذ تصمیمات	نهج البلاغه نامه ۵۳
۲۷	آسان‌گیری بر مردم	نهج البلاغه نامه ۵۳
۲۸	عیب‌پوشی از مردم	نهج البلاغه نامه ۵۳
۲۹	آموزش دینی مردم	نهج البلاغه خطبه ۳۴
۳۰	انتقادپذیری حاکمان، مدیران و مسئولان	نهج البلاغه نامه ۵۳
۳۱	دوری از فخر فروشی و تکبر برای مردم	نهج البلاغه نامه ۵۳
۳۲	خیرخواهی برای مردم	نهج البلاغه خطبه ۳۴
۳۳	ساده‌زیستی حاکمان، مدیران و مسئولان	نهج البلاغه نامه ۴۵
۳۴	پرهیز از دروغ و خیانت	نهج البلاغه نامه ۵۳
۳۵	گزینش صالحان برای مسئولیت‌ها	تحت‌العقول، ص ۳۱۹

روش‌شناسی تحقیق:

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها و اطلاعات، از نوع توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، اساتید و خبرگان آشنا به علوم (معارف اسلامی، مدیریت منابع انسانی، مباحث امنیتی و کارشناسان حوزوی و مدیران سطوح میانی و عالی) بودند که با بررسی‌های صورت گرفته تعداد آنان ۲۰۰ نفر برآورد و با استفاده از جدول مورگان، ۱۳۲ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

در این پژوهش به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات علاوه بر مصاحبه با خبرگان از ابزار پرسشنامه نیز بهره گرفته شد. این پرسشنامه (پرسشنامه شماره «۱») از ۳۵ سؤال تشکیل و با استفاده از طیف لیکرت طراحی گردید.

در این پژوهش چهار نوع روایی بررسی شده است.

روایی محتوای پرسشنامه با مطالعه پرسشنامه‌های مشابه در مقاله‌ها، کتاب‌های مربوط و توسط تعدادی اساتید مورد تأیید قرار گرفته و از اعتبار لازم برخوردار است. در روش کمی تعداد ۳۰ پرسشنامه بین اساتید توزیع گردید. ۳۵ سؤال با برخورداری از ضریب ۱ یا ۹۹ از حداقل مقدار قابل قبول برای ۳۰ نفر ارزیاب (۰/۳۳) بالاتر بود؛ بنابراین پرسشنامه از اعتبار بالایی برخوردار است.

از این رو دو معیار وظایف مردم در قبال حکومت و وظایف حکومت در قبال مردم به‌عنوان متغیر

مستقل و وظایف مردم و دولت نسبت به همدیگر به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. همان گونه که در جدول شماره ۲ دیده می شود، هر ۲ فاکتور با چابک سازی در سطح اطمینان ۰/۹۹ همبستگی مثبت و معناداری دارند.

جدول شماره ۲: همبستگی فاکتورهای اصلی عوامل وظایف متقابل مردم و دولت نسبت به همدیگر با نتایج آن

فاکتورها	وظایف متقابل مردم و دولت نسبت
وظایف مردم در قبال حکومت	۰/۹۵
وظایف حکومت در قبال مردم	۰/۹۲

پایایی پرسشنامه:

به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ که توسط نرم افزار SPSS محاسبه گردید، استفاده شد. به طوری کلی مقدار آن برای سؤالات پرسشنامه برابر ۰/۹۵ شد که مقدار قابل توجهی جهت پایا بودن پرسشنامه می باشد. همان گونه که در جدول شماره ۳ ملاحظه می گردد و از آنجائی که ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ قابل قبول است؛ در نتیجه آلفای کرونباخ تمامی سؤالات پرسشنامه مورد قبول است و پایایی پرسشنامه تأیید می گردد.

جدول شماره ۳: نتایج آزمون آلفای کرونباخ مرتبط برای هر کدام از سازه های پرسشنامه

حوزه پرسشنامه	تعداد سوالها	ضریب آلفای کرونباخ	متغیرهای مکنون	تعداد سؤال	ضریب آلفای کرونباخ
وظایف متقابل مردم و دولت نسبت به همدیگر	۳۵ سؤال	۰/۹۵	وظایف مردم در قبال حکومت	۸	۰/۹۶
			وظایف حکومت در قبال مردم	۲۷	۰/۹۵

یافته های پژوهش:

آمار توصیفی: با توجه به تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده از طریق نرم افزار SPSS می توان اطلاعات حاصله را به صورت ذیل بیان نمود:

جدول ۴. مشخصات پاسخ‌دهندگان

سطح تحصیلات پاسخ‌دهندگان							
لیسانس	۱۷ درصد	فوق لیسانس	۵۰/۹ درصد	دکتری	۳۲/۴ درصد		
سن پاسخ‌دهندگان							
۲۰-۳۵ سال	۱۹/۳ درصد	۳۵-۴۰ سال	۲۳/۱ درصد	۴۰ سال به بالا	۵۷/۶ درصد		
سابقه کاری							
۵-۱۰ سال	۱۰/۴ درصد	۱۰-۱۵ سال	۱۶/۱ درصد	۱۵-۲۰ سال	۲۳/۵ درصد	۲۰ سال به بالا	۵۰ درصد

آمار استنباطی: به منظور مشخص کردن نوع آزمون مورد استفاده برای فرضیه‌های تحقیق ابتدا به بررسی نرمال یا غیرنرمال بودن داده‌های مربوط به فرضیات از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف پرداخته می‌شود و سپس با استفاده از نتایج این آزمون، از روش‌های آماری پارامتری یا غیرپارامتری مناسب برای آزمون فرضیه‌ها استفاده می‌شود.

بنابراین فرضیه‌ها به شکل ذیل می‌باشد:

H_0 : توزیع داده‌ها نرمال است (داده‌ها از جامعه نرمال استخراج شده‌اند).

H_1 : توزیع داده‌ها نرمال نیست (داده‌ها از جامعه نرمال استخراج نشده‌اند).

جدول شماره ۵: نتایج حاصل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

نتیجه‌گیری	متغیر	سطح معنی‌داری	مقدار خطا	فرض صفر	نتیجه‌گیری
وظایف مردم در قبال حکومت		۰/۳۱۲	۰/۰۵	رد نمی‌شود	داده‌ها نرمال است
وظایف حکومت در قبال مردم		۰/۴۰۲	۰/۰۵	رد نمی‌شود	داده‌ها نرمال است

با توجه به جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود که تمامی متغیرها، نرمال هستند به همین خاطر از بین روش‌های آمار پارامتری که در آزمون فرضیه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند از آزمون فرضیه یک میانگین استفاده می‌شود.

بررسی مدل ارائه شده استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران

جدول شماره ۶: بررسی روایی سازه مدل ارائه شده

اختصار	معادل انگلیسی	معادل فارسی	دامنه قابل قبول	میزان به دست آمده	نتیجه
χ^2/df	χ^2/df	شاخص کای دو بر درجه آزادی	کمتر از ۳	۱/۷۸	از آنجائی که بین این نشانگرها هماهنگی و هم‌سویی وجود دارد، در نتیجه روایی سازه مدل تأیید شد.
RMSE A	Root Mean Square of Approximation	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۷	
NFI	Normal Fit Index	شاخص برازش هنجار شده	نزدیک به یک	۰/۹۳	
CFI	Comparative Fit Index	شاخص برازش تطبیقی	نزدیک به یک	۰/۹۷	
GFI	Goodness of Fit Index	شاخص برازندگی	نزدیک به یک	۰/۹۵	
AGFI	Adjusted Goodness of Fit Index	شاخص تعدیل یافته برازندگی	نزدیک به یک	۰/۹۵	

با توجه به جدول شماره ۶، شاخص کای دو بر درجه آزادی که یکی از شاخص‌های اصلی می‌باشد که ۱/۷۸ بوده و در محدوده مجاز قرار دارد، برازندگی مدل را مورد تأیید قرار می‌دهد. شاخص تعدیل شده برازندگی که مقادیر بین ۰/۹ تا ۰/۹۵ قابل قبول و بالاتر از ۰/۹۵ عالی است، در مدل نهایی با مقدار ۰/۹۵ است که عالی می‌باشد. شاخص‌های برازش هنجار شده، تطبیقی، برازندگی و تعدیل یافته برازندگی در این مدل به ترتیب برابر با ۰/۹۳، ۰/۹۷، ۰/۹۵ و ۰/۹۵ که با توجه به دامنه قابل قبول از وضعیت عالی برخوردار می‌باشند. شاخص بعدی ریشه میانگین مربعات خطای برآورد می‌باشد که باید کمتر از ۰/۰۸ باشد و در این مدل برابر با ۰/۰۷۷ می‌باشد که در محدوده قابل قبول قرار گرفته است؛ بنابراین با توجه به کل شاخص‌های برازندگی محاسبه شده می‌توان گفت که مدل ارائه شده استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران به منظور تحقق امنیت داخلی از طریق تعامل مردم و حکومت در آراء، اندیشه و بیانات امام علی (علیه السلام) از برازش مناسبی برخوردار می‌باشد و مدل ارائه شده تأیید می‌گردد.

نحوه محاسبه اولویت‌ها توسط روش FTOPSIS در این پژوهش:

به منظور استفاده از این روش، بعد از مشخص شدن عوامل، یک ماتریس تصمیم‌گیری با استفاده از داده‌های به دست آمده از پرسشنامه «۲» تشکیل شد، در این ماتریس، گزینه‌های مورد بررسی، عوامل شناسایی شده در مرحله قبل (فارغ از اینکه در کدام گروه قرار دارند) بوده و معیارهای ارزیابی در آن، نقطه نظرات خبرگان و کارشناسان یا به عبارتی قضاوت تصمیم‌گیران می‌باشند که گزینه‌های مربوطه را سنجش نموده‌اند.

بدین ترتیب ماتریسی با ۲۰ ستون (نمودار شماره ۳) تشکیل شد که هر ستون آن نشان‌دهنده امتیازاتی است که یک فرد به گزینه‌ای مختلف اختصاص داده است. لازم به ذکر است از آنجائی که تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری نیازمند استفاده از عبارات کلامی و اعداد فازی متناظر با آن برای رتبه‌بندی گزینه‌هاست، جهت تشکیل ماتریس مذکور، عوامل مهم شناسایی شده در مرحله قبلی، با توجه به این طیف، مورد بررسی قرار گرفته‌اند که شرح آن در جدول شماره ۷ مشخص شده است.

جدول شماره ۷: عبارات کلامی و اعداد فازی متناظر با آن برای رتبه‌بندی گزینه‌ها

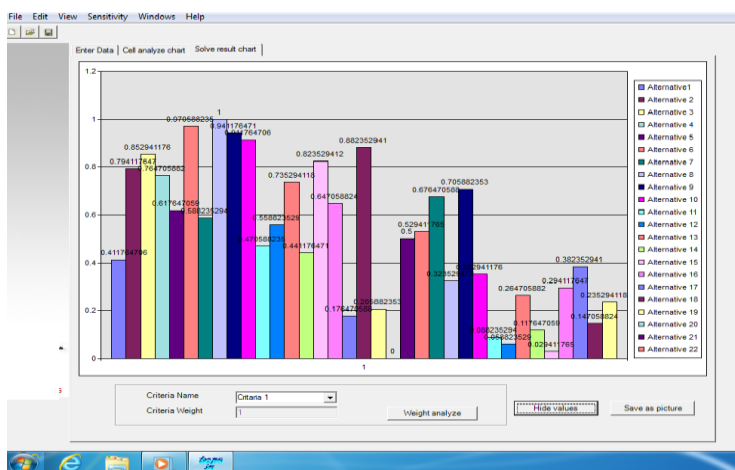
عبارت کلامی	اختصار	عدد فازی متناظر
خیلی کم	خ ض	۰,۰,۰/۲
کم	ض	۰/۱,۰/۳,۰/۵
متوسط	م	۰/۳,۰/۵,۰/۷
زیاد	خ	۰/۶,۰/۸,۰/۱
خیلی زیاد	خ خ	۰/۸,۱,۱

ذکر این نکته ضروری است که با توجه به اینکه شاخص‌های ماتریس تصمیم‌گیری، نقطه نظرات خبرگان و کارشناسان می‌باشد و از آنجائی که هر چه گزینه مورد بررسی امتیاز بیشتری در شاخص‌های مورد نظر کسب نماید نشان ارزش بیشتر آن گزینه در آن شاخص می‌باشد، بنابراین نوع مطلوبیت شاخص‌ها، افزایشی تلقی شده و اهمیت نظرات همه اعضای جامعه آماری یکسان در نظر گرفته شده است، لذا نیازی به محاسبه ماتریس بی‌مقیاس وزین شده نیست و ماتریس بی‌مقیاس شده ملاک عمل قرار گرفته است. بعد از تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری، مراحل روش FTOPSIS با استفاده از نرم‌افزار خاص این روش طی شد و اولویت‌بندی عوامل مورد نظر، صورت پذیرفت (نمودار شماره ۴).

نمودار شماره ۳: ماتریس تصمیم‌گیری روش FTOPSIS در پژوهش حاضر

معیارهای وظایف متقابل مردم و دولت نسبت به همدیگر	فرد ۱	فرد ۲	فرد ۳	فرد ۴	.	.	.	فرد ۲۰
انتقاد سازنده از مسئولان								
اطاعت‌پذیری از نظام								
امر به معروف و نهی از منکر								
.								
.								
.								
گزینش صالحان برای مسئولیت								

نمودار شماره ۴: اولویت‌بندی عوامل بر اساس ماتریس تصمیم‌گیری روش FTOPSIS

نتیجه‌گیری:

هر نظام سیاسی مهم‌ترین و اساسی‌ترین وظیفه خویش را ایجاد، حفظ و ارتقای امنیت می‌داند و با هرگونه تهدید که امنیت آن را به مخاطره اندازد، مقابله می‌کند. در واقع، دفع خطرها و تهدیدها توسط هر نظامی امری معقول و پسندیده است. چنانچه نظام‌ها قادر به تحقق این مهم نباشند، تحقق اهداف میسر نمی‌شود. لذا بررسی مقوله امنیت در هر نظام سیاسی در سرلوحه اهداف آن نظام قرار دارد. از آنجاکه اسلام به انسان و سعادت او اهمیت می‌دهد، به این مقوله بیش از سایر

مکاتب توجه نشان داده و به عنوان تکلیف الهی کارگزاران نظام سیاسی را موظف به تحقق آن کرده است. بی شک نهج البلاغه پس از قرآن کریم، مهم‌ترین و ارزشمندترین منبع در علوم اسلامی است که به این موضوع اهتمام خاص دارد. این کتاب شریف ابعاد مختلف پدیده‌های زندگی اجتماعی انسان را مورد توجه قرار داده است. یکی از این ابعاد بسیار مهم موضوع امنیت و امنیت مردم‌پایه است که جایگاه آن در نظام سیاسی اسلام و نقش آن در سرنوشت جهان اسلام و سعادت بشر بالاست و از ابعاد و زوایای مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. امنیت در اسلام عبارت است از مجموعه شرایط مطلوب جهت فعالیت‌های فرد و جامعه به نحوی که در سایه تحقق این شرایط، جهت‌گیری‌ها به سوی اهداف آفرینش، هر چه صحیح‌تر و کامل‌تر شکل گرفته و اسباب تسریع در نیل به تعالی و رشد انسان فراهم شود. در نظام مبتنی بر اسلام، امنیت رژیم و سازمان حکومت، از آن جهت دارای اهمیت است که اهداف، ارزش‌ها، سعادت و امنیت مردم و مکتب اسلام را تأمین می‌کند. به تعبیر دیگر؛ امنیت حکومت از آن جهت که مقدمه‌ای بر امنیت و رشد و تعالی جامعه اسلامی است مورد توجه می‌باشد؛ بنابراین، امنیت اجتماعی، عمومی و فردی در پیوند وثیقی با امنیت نظام و دولت قرار دارد و با نگاه اسلام به فلسفه و کارکرد حکومت، امنیت جامعه توأم با امنیت حاکمیت تحقق می‌یابد و بالعکس.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت برای اینکه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بتواند ساخت درونی خود را از طریق تعامل مردم و حکومت استحکام بخشد باید حکومت و مردم همواره با همدیگر در تعامل و ارتباط دوطرفه برد-برد باشند و بر اساس یافته‌های پژوهش از آنجائی که بالاترین عامل مؤثر بر استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی ایران به منظور تحقق امنیت داخلی از طریق تعامل مردم و حکومت در آراء، اندیشه و بیانات امام علی (علیه السلام) وفاداری مردم به نظام است، نظام می‌بایست نسبت به جذب دل‌ها و قلوب مردم و در نهایت ایجاد وفاداری در آنان اقدام نماید.

پیشنهادهای مبتنی بر نتایج تحقیق:

تلاش نظام برای جذب دل‌ها و قلوب مردم و روش‌های ایجاد وفاداری در مردم نسبت به حکومت از طریق:

- اجرای تعمیم عدالت و قانون به طور یکسان و نفی هرگونه تبعیض در جامعه.
- مبارزه مداوم با عوامل تجاوزگری و زمینه‌های تعرض احتمالی و نیروهای فشار و وحشت.

- مهار کردن عواملی که زمینه تعرض دارند.
- پیشگیری‌های لازم برای خشکانیدن ریشه‌های تعدی و تعرض.
- آشنایی عامه مردم با حقوق خود بر حکومت و حقوق حکومت بر مردم.
- حفظ حدود و ثغور مسلمین، آرامش مردم و جامعه، حفظ آبرو و شخصیت افراد و ...
- آگاهی لازم در جهت احترام به حقوق دیگران.
- تلاش برای همواره راضی نگه داشتن مردم از حکومت.
- ضمانت اجرای نیروی معنوی (ایمان و اخلاق).
- ضمانت اجرای قانونی برای کیفر دادن متجاوزین به حقوق مردم.

پیشنهادها به محققین آینده:

- بررسی وضع موجود جمهوری اسلامی ایران در هر یک از عوامل سی و پنج‌گانه؛ شناسایی و تفکیک عوامل در جدول SWOT؛ ترسیم وضعیت در ماتریس SPACE و ارائه راهبرد.
- بررسی و تعیین استراتژی و تاکتیک‌هایی که بتوان تعامل مردم و حکومت به‌عنوان یکی از پایه‌های امنیت داخلی را به‌عنوان یک فرهنگ عمومی نهادینه کرد، نیز از عمده مباحثی است که می‌طلبد محققین دیگر به آن توجه داشته باشند.

منابع و مآخذ

- قرآن کریم، ترجمه الهی قمشه‌ای (۱۳۷۶)، قم: انتشارات لقا.
- نهج البلاغه، ترجمه سید جعفر شهیدی (۱۳۷۱)، تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی.
- حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه). برگرفته از سایت اینترنتی صحیفه نور.
- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی). برگرفته از سایت اینترنتی معظم له.
- آدمی، علی؛ خضریان، مهدی؛ عباس‌زاده، هادی و یزدان‌پناه، مهدی (۱۳۹۰). «الزامات گذار به امنیت ملی پایدار»، دوفصلنامه علمی- پژوهشی دانش سیاسی، شماره دوم.
- بوزان، باری (۱۳۸۰). «امنیت، کشور، نظم نوین جهانی و فراسوی آن»، ترجمه احد پارساپور، فصلنامه فرهنگ اندیشه، شماره ۳ و ۴
- خورتایی، علی‌رضا (۱۳۸۸). اهمیت امنیت اجتماعی از دیدگاه اسلام، روزنامه حمایت، ۱۲ آبان ماه.
- ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۸). «درک امنیت عمومی»، فصلنامه امنیت عمومی، سال اول، شماره ۱.
- سلیمانی، فاطمه (۱۳۸۹). «نسبت مصلحت و امنیت در فقه سیاسی شیعه»، فصلنامه مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۵). «عدالت و امنیت»، فصلنامه علوم سیاسی، شماره ۳۳.
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۲). نظریه‌های امنیت مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی، تهران: موسسه ابرار معاصر.
- عساریان‌نژاد، حسین (۱۳۸۸). جزوه درسی محیط‌شناسی امنیتی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- عطایی، محمد (۱۳۸۹). تصمیم‌گیری چند معیاره فازی، چاپ اول، شاهرود: دانشگاه صنعتی شاهرود.
- لک‌زایی، نجف (۱۳۹۰). «امنیت از دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی»، فصلنامه اسراء، سال سوم، شماره ۳.
- لک‌زایی، نجف (۱۳۸۵). «اصول رهیافت امنیتی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌و‌آله‌و‌سلم) در قرآن کریم»، فصلنامه علوم سیاسی، سال نهم، شماره ۳۵.

• مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی (۱۱۱۱ هجری قمری). بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار

الائمه الاطهار، بیروت: موسسه الوفاء.

• مطهری، مرتضی (۱۳۶۱). پیرامون انقلاب اسلامی، تهران: انتشارات صدرا.

- Abbott, C & Marsden, S (2008). Tigersand Dragons: Sustainable Securityin Asiaand Australia, London- Singapore: Oxford Research Groupand the Singapore Institute of International Affairs.
- Smith, Gayle (2008).
http://www.americanprogress.org/issues/2008/06/sustainable_security.htm